

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

ПУСТОВІТ ЮЛІЯ ЮРІЇВНА

УДК 342.951:338.439

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Кропивницький – 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Центральноукраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка.

Науковий консультант:

доктор юридичних наук, професор,
Гуржій Тарас Олександрович
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира
Винниченка,
професор кафедри права та правоохоронної
діяльності

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
Берlach Анатолій Іванович,
Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка,
завідувач кафедри службового та медичного
права

доктор юридичних наук, професор,
Кузьменко Оксана Володимирівна,
Навчально-науковий інститут «Юридичний
інститут Державного вищого навчального
закладу «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри публічного та міжнародного
права

доктор юридичних наук, професор,
Куркова Ксенія Миколаївна,
Науково-дослідний інститут публічного права
завідувач відділу науково-правових експертиз та
законопроектних робіт

Захист відбудеться 30 квітня 2025 р. о 09.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.05 Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. А. Сокурєнко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Україна сьогодні – це країна, що рухається по шляху демократії та соціальної орієнтації, активно працюючи над європейською та євроатлантичною інтеграцією. Проте цим процесам перешкоджає ряд внутрішніх і зовнішніх загроз. Серед них – військова агресія з боку російської федерації, присутність окупованих територій, міжнародні та інші форми терористичних загроз, пандемія COVID-19, економічна нестабільність, нераціональне використання природних, матеріальних, фінансових та людських ресурсів, демографічна криза та зростаючий рівень безробіття. На жаль, з кожним роком список цих загроз продовжує зростати.

Враховуючи вищезгадане, ключовим завданням для законодавців та вчених-правників стає розробка ефективного адміністративно-правового забезпечення для гарантування національної безпеки України та, в свою чергу, продовольчої безпеки, оскільки вона є складовою національної безпеки держави. Подальший прогресивний розвиток країни в економічному, політичному та соціальному вимірах, а також її глобальна конкурентоспроможність, залежатиме від дієздатності держави та її установ у питаннях забезпечення національної безпеки. Слід визнати, що протягом останніх років законодавець здійснив низку важливих кроків у сторону забезпечення ефективної роботи адміністративно-правового механізму національної безпеки, які відображені в ряді державних стратегій, концепцій та програм. Але такі зусилля не завжди були стійкими та послідовними, що, безумовно, пов'язано з наявністю прогалин та недоліків у правових та організаційних аспектах.

Проблема адміністративно-правового забезпечення є надзвичайно актуальною в сучасних умовах і безумовно залишатиметься актуальною у майбутньому. У зв'язку з виконанням положень Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом і повномасштабним вторгнення Росії на територію України, проблема продовольчої безпеки набуває нових аспектів, які включають збільшення необхідності у захисті життєвих інтересів людини, яка виражається у гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до якісних продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності.

Також, Угода про асоціацію передбачає велику кількість зобов'язань щодо реформування законодавства України в сфері забезпечення продовольчої безпеки, а саме: наближення національного законодавства щодо стандартів торгівлі тваринами, рослинами та політики якості до законодавства ЄС. Більше того, у процесі вступу та після набуття членства в ЄС, значний вплив на формування національної адміністративно-правової політики матиме входження до Європейського адміністративного простору, що має бути враховано при концептуалізації адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки.

Забезпечення продовольчої безпеки є однією із цілей сталого розвитку ООН для людства, націй та окремих осіб, оскільки вона є гарантом існування та розвитку будь-якої держави. Зазначена проблема має багатоаспектний характер і впливає на всі сфери суспільного життя. Стан забезпечення продовольством відповідає складності поточних політичних та економічних систем, а також залежить від особливостей економічної діяльності та культурних традицій держави.

У сучасних дослідженнях з адміністративного права проблема адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки розкрита вкрай недостатньо. На теперішній час виникла необхідність визначення ролі та позиції продовольчої безпеки в контексті національної безпеки України з точки зору права, пояснення сутності та змісту адміністративно-правових відносин у секторі продовольчої безпеки, формування базових принципів її забезпечення, визначення її основних елементів, потенційних загроз та визначення суб'єктів, відповідальних за її забезпечення, та їхніх повноважень. Більш того, деякі положення чинного законодавства потребують удосконалення на основі науково обґрунтованих результатів досліджень в сфері продовольчої безпеки. Саме тому підлягають переосмисленню сформовані раніше доктринальні підходи та практичні проблеми адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки з урахуванням реалій сьогодення та прогресивного міжнародного досвіду.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблемам продовольчої безпеки присвячено велику кількість публікацій та досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених і фахівців. Серед зарубіжних учених слід зазначити У. Ліферта, М. Мазойєра, Т. Мальтуса, А. Маслоу, Е. Райнерта, Д. Рікардо, А. Сміта, М. Трейсі, які заклали загальнотеоретичні та методологічні засади дослідження проблеми продовольчої забезпеченості.

В Україні економічним аспектам регулювання продовольчої безпеки присвятили свої роботи А. Бабенко, Н. Басюркіна, О. Білорус, О. Бойчук, В. Будкін, І. Бураковський, А. Гальчинський, П. Гайдучий, К. Голікова, Н. Кордзая, Д. Лук'яненко, І. Миценко, А. Мостова, В. Немченко, В. Новицький, Ю. Пахомов, В. Пятницький, В. Рокоча, І. Румик, В. Сіденко, В. Суперсон, В. Трегобчук, А. Філіпенко, Т. Циганкова, В. Юрчишин та інші.

Питання правового забезпечення продовольчої безпеки України активно досліджуються в роботах таких науковців, як В. Андрейцев, О. Батигіна, І. Бінько, В. Бойко, П. Борщевський, С. Бугера, Ю. Валетов, О. Вараксіна, М. Ващишин, В. Власов, А. Гетьман, В. Геєць, О. Гойчук, М. Гребенюк, В. Грибанов, О. Гудзинський, Б. Данилишин, Л. Дейнеко, М. Долішній, А. Духневич, В. Єрмоленко, С. Кваша, Т. Коваленко, В. Ковальов, Ю. Кудріна, М. Кулаєць, Т. Курман, А. Лисецький, І. Лукінов, С. Лушпаєв, І. Манзій, Л. Міляр, Р. Мудрак, В. Носік, Б. Пасхавер, Я. Пушак, П. Саблук, В. Самокиш, В. Ситник, А. Статівка, О. Тарасюк, Р. Трінько, В. Уркевич, Л. Шинкарук, В. Шишлюк, В. Шлемко, В. Янчук та багато інших учених.

Серед учених, представників науки адміністративного права та публічного управління, які досліджували концептуальні питання адміністративно-правового забезпечення важливо виділити таких науковців як В. Авер'янов, Н. Армаш, О. Бандурка, А. Берlach, О. Безпалова, Ю. Битяк, В. Білоус, С. Братель, С. Гончарук, С. Гусаров, С. Зінченко, Р. Калюжний, М. Ковалів, В. Колпаков, Т. Коломoeць, А. Комзюк, О. Кузьменко, В. Курило, О. Литвак, М. Лошицький, І. Петрішак, Д. Приймаченко, В. Пузирний, Є. Соболю, А. Суббот, А. Тригуб, А. Янчук та інші.

В сфері державного управління та національної безпеки продовольчу безпеку досліджували Я. Алексєєва, І. Богданов, М. Бугрій, О. Коваленко, І. Міхаліна, С. Москаленко, В. Олійник, Т. Осташко, М. Плотнікова, І. Розпутенко, В. Руликівський, О. Скидан, А. Фролов, В. Шкаберін, С. Щербина та інші.

У процесі підготовки дослідження було проаналізовано значну кількість фахових наукових видань з проблем правового регулювання світової продовольчої безпеки. Серед них праці вітчизняних юристів-міжнародників та економістів: Г. Бувайлика, М. Буроменського, О. Висоцького, В. Денисова, В. Корецького, В. Кисіля, О. Мережка, В. Муравйова, В. Опришка, Л. Тимченка та інші.

Віддаючи належне напрацюванням згаданих авторів у цій сфері, слід зауважити, що дослідники, які були згадані, створили термінологічний апарат та обґрунтували важливість наукового пошуку шляхів вирішення важливих проблем у сфері продовольчої безпеки. Проте досі не існує загального узгодженого визначення терміну «продовольча безпека» в науковій літературі і офіційних документах, існуючий термінологічний підхід не відображає всіх складних аспектів, пов'язаних з забезпеченням цієї безпеки. Аналіз наукових джерел і праць практиків засвідчив, що наразі відсутнє єдине, цілісне бачення концепції адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Багато сучасних підходів у галузі адміністративного права все ще несуть у собі риси радянської традиції, що трактувала державне управління переважно як механізм монопольного примусу. Водночас лише окремі автори у своїх дослідженнях звертають увагу на сервісний характер адміністративно-правових механізмів та їх адаптацію до сучасних суспільно-правових умов.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами- членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р., ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. №1678-VII; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. №5/2015); Стратегії національної безпеки України, схваленої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. №392/2020; Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. №684-р).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Державного торговельно-економічного університету від 23 вересня 2023 р., протокол №2, п. 15.

Мета та завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в розробці цілісної системи адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки в Україні та пропозицій щодо шляхів її удосконалення в контексті гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації були поставлені такі основні завдання:

- обґрунтувати методологію дослідження продовольчої безпеки як багатофункціональної адміністративно-правової категорії;
- проаналізувати генезис продовольчої безпеки та еволюцію її правового регулювання;
- дослідити взаємозв'язок продовольчої безпеки з національною безпекою, визначити її роль у забезпеченні економічної, екологічної та соціальної стабільності держави;
- обґрунтувати продовольчу безпеку як адміністративно-правову категорію, розглянути її зміст, структурні елементи та місце в системі публічного управління;
- дослідити поняття адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки та сформулювати його ключові характеристики;
- охарактеризувати принципи адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки та їх вплив на формування ефективної системи державного контролю;
- здійснити аналіз зарубіжних моделей правового забезпечення продовольчої безпеки та можливості їх адаптації в Україні;
- проаналізувати зарубіжні моделі правового регулювання продовольчої безпеки, оцінити можливість адаптації їх елементів в Україні;
- проаналізувати нормативно-правову базу продовольчої безпеки в Україні, визначити її прогалини та напрямки вдосконалення;
- визначити суб'єктів адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, їхні функції, повноваження та взаємодію;
- дослідити адміністративно-правові форми, методи та засоби забезпечення продовольчої безпеки;
- охарактеризувати адміністративні процедури у сфері продовольчої безпеки, оцінити їх ефективність та відповідність міжнародним стандартам;
- дослідити систему дозвольно-реєстраційних процедур у сфері продовольчої безпеки, визначити їхню роль у державному регулюванні;
- оцінити вплив стандартизації, сертифікації та моніторингу на стан продовольчої безпеки, виявити проблеми у їх застосуванні;
- розробити ефективні моделі контрольно-наглядової діяльності у сфері продовольчої безпеки, визначити оптимальні форми та стадії здійснення контролю;

- охарактеризувати адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері продовольчої безпеки, визначити шляхи її вдосконалення;

- дослідити адміністративне провадження як елемент правозастосування у сфері продовольчої безпеки;

- проаналізувати адміністративно-правові механізми адміністративного оскарження та судового захисту продовольчої безпеки, розробити пропозиції щодо їх оптимізації.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи склали філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання правових явищ, використання яких дозволило отримати науково-обґрунтовані результати.

Філософські методи, такі як діалектичний, аксіологічний та герменевтичний, дозволяють глибше усвідомити концепцію продовольчої безпеки, її місце у системі національної безпеки та нормативно-правового регулювання. На основі положень діалектики проаналізовано закономірності розвитку продовольчої безпеки як динамічного явища, що змінюється під впливом правових, економічних та соціальних факторів (підрозділи 1.2, 2.1); аксіологічний метод допоміг визначити ціннісні орієнтири, що впливають на систему продовольчої безпеки, у тому числі на формування політики у цій сфері та розробку відповідних нормативно-правових актів (підрозділи 2.1, 2.3, 3.1); герменевтичний метод використовується для тлумачення та аналізу нормативно-правових актів, що регулюють продовольчу безпеку, а також дозволяє дослідити їх зв'язок із практикою правозастосування (підрозділ 3.1).

Використання комплексу загальнонаукових методів дослідження дозволило оцінити продовольчу безпеку в її розвитку та прогнозувати її майбутній стан. За допомогою методів аналізу та синтезу досліджено окремі елементи продовольчої безпеки та її адміністративно-правового забезпечення (підрозділи 2.1, 2.2). Історичний метод було використано під час дослідження генезису правового регулювання продовольчої безпеки, що дозволило виявити закономірності її розвитку та визначити ключові фактори, що впливали на її формування в різні періоди (підрозділ 1.2). Семантичний метод було застосовано для визначення понятійно-категоріального апарату, зокрема таким чином були оновлені поняття продовольчої безпеки, адміністративно-правового забезпечення та інші категорії (підрозділи 2.1, 2.2). Системний метод дозволив розглядати продовольчу безпеку як складний правовий та соціально-економічний феномен, що включає різні елементи (державне регулювання, міжнародні стандарти, механізми контролю тощо) (підрозділи 2.1). Структурно-функціональний методи був використаний для аналізу суб'єктів та механізмів контролю у сфері продовольчої безпеки (підрозділи 3.2, 3.3, 4.3, 4.4.). Порівняльно-правовий метод дозволив проаналізувати досвід інших країн у

сфері продовольчої безпеки, що дозволило визначити найбільш ефективні моделі правового регулювання та можливості їх адаптації в Україні (підрозділ 2.4). Синергетичний метод використовувався при побудові інноваційних за змістом напрямів удосконалення законодавства України та практики його застосування (підрозділи 3.1, 5.1).

У процесі дослідження значення мають *спеціально-наукові методи*. Зокрема, формально-юридичний метод був використаний під час аналізу правових норм, що регулюють забезпечення продовольчої безпеки (підрозділи 3.1, 5.1). Логіко-юридичний метод дозволив виявити прогалини у законодавстві та сформулювати рекомендації щодо його вдосконалення (підрозділи 3.1, 4.4, 5.1). Структурно-системний метод використовується для аналізу взаємодії правових норм та інституцій, що забезпечують продовольчу безпеку (підрозділи 4.1, 4.2, 4.3, 4.4). Статистичний метод дозволив оцінити ефективність правових механізмів шляхом аналізу статистичних даних щодо рівня продовольчої безпеки, випадків її порушень тощо (підрозділи 2.1).

Емпірична базу дисертації. Обґрунтування авторської концепції адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки здійснювалось шляхом дослідження значного теоретичного та практичного матеріалу. Була опрацьована широка джерельна база щодо теорії та практики забезпечення продовольчої безпеки в Україні та за кордоном. Особливої уваги було приділено особливостям цієї сфери в умовах широкомасштабного російського вторгнення.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження представляє собою комплексне, самостійне наукове обґрунтування адміністративно-правових механізмів забезпечення продовольчої безпеки України. У межах роботи здійснено аналіз існуючих правових категорій і понять, їх удосконалення та доповнення новими концептуальними підходами. Особливу увагу приділено пошуку ефективних інструментів державного управління у цій сфері, розробці практичних механізмів їх реалізації, а також формуванню конкретних рекомендацій щодо підвищення ефективності правового регулювання продовольчої безпеки.

Дисертація ґрунтується на аналізі національного законодавства у контексті міжнародного досвіду, що дозволило не лише виявити прогалини правового регулювання, а й запропонувати конкретні шляхи їх усунення. Запропоновані у роботі правові механізми спрямовані на посилення державного контролю за продовольчою безпекою, впровадження інноваційних методів управління та оптимізацію адміністративно-правових інструментів у цій сфері. Викладені теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути використані у законотворчому процесі, вдосконаленні державної політики та управлінських рішень, що сприятиме підвищенню рівня продовольчої безпеки в Україні.

За підсумками проведеного дослідження сформовано ряд нових концептуальних наукових положень і висновків, розроблених безпосередньо автором. Зокрема, *уперше*:

сформульовано положення щодо інтеграції інноваційних управлінських практик з міжнародним досвідом у сфері адміністративно-правового

забезпечення продовольчої безпеки України. Зокрема, обґрунтовано необхідність поєднання традиційних адміністративних механізмів (контроль, сертифікація, нагляд) із сучасними інноваційними практиками, які успішно застосовуються в провідних країнах світу (зокрема ЄС та США). Пропонується використання новітніх цифрових технологій, блокчейн, Big Data та ризик-орієнтовані підходів в адміністративному регулюванні. Це забезпечить прозорість ланцюгів постачання харчових продуктів, оперативність контролю, швидке реагування на кризові ситуації та, відповідно, підвищить рівень продовольчої безпеки;

розроблено принципово нову для України модель управління продовольчою безпекою, яка передбачає створення єдиної, інтегрованої міжвідомчої системи контролю. Ця система має об'єднати інформаційні бази Міністерства аграрної політики та продовольства, Держпродспоживслужби, Міністерства охорони здоров'я, екологічних та митних органів, а також органів місцевого самоврядування. Запропонована модель дозволяє реалізовувати державну політику комплексно, уникати дублювання функцій та повноважень, підвищувати оперативність та ефективність адміністративно-правового регулювання в продовольчій сфері;

сформовано рекомендації щодо створення єдиного координаційного центру з питань продовольчої безпеки, який би займався оперативною координацією роботи всіх органів, залучених до продовольчої безпеки. Цей орган покликаний забезпечити обмін інформацією між відомствами, визначати пріоритетні напрямки діяльності, швидко реагувати на загрози і виклики у сфері продовольчої безпеки, що є особливо важливим в умовах сучасних кризових явищ (воєнні дії, кліматичні зміни, пандемії);

запропоновано спрощення регуляторних процедур у сфері продовольчого контролю як комплексу заходів щодо перегляду чинної дозвільної системи у сфері продовольчого контролю, а саме – суттєво спростити процедури отримання дозволів, сертифікації та реєстрації операторів продовольчого ринку. Зазначене дозволить значно зменшити адміністративне навантаження на бізнес, скоротити витрати часу та коштів на проходження процедур контролю, сприяти розвитку підприємництва та одночасно підвищити ефективність державного регулювання та контролю;

запропоновано чітке диференціювання адміністративних санкцій залежно від тяжкості наслідків та закріплення принципу невідворотності покарання. Авторка пропонує чітко визначити склади адміністративних правопорушень з диференційованим підходом до встановлення санкцій – від простих адміністративних стягнень (штрафів за незначні порушення) до жорстких санкцій (значні штрафи, тимчасове припинення діяльності) за серйозні порушення. Особливий акцент зроблено на запровадженні механізмів, що забезпечують невідворотність відповідальності, як одного з ключових чинників ефективності державного контролю;

запропоновано створення єдиної електронної платформи для моніторингу продовольчої безпеки, яка дозволить у реальному часі контролювати якість

харчових продуктів на всіх етапах постачання – від виробника до споживача. Запропоновано використання сучасних інформаційних технологій (зокрема Big Data та блокчейн) для створення прозорого, безпечного та надійного механізму контролю, що сприятиме запобіганню розповсюдженню небезпечних продуктів та гарантуватиме швидке реагування у разі виникнення загроз для продовольчої безпеки;

удосконалено:

поняття «продовольча безпека» як адміністративно-правової категорії. Авторка включила у визначення не лише питання доступності та якості харчових продуктів, але й такі важливі аспекти, як стабільність забезпечення продовольством населення в умовах кризових явищ (наприклад, воєнних конфліктів), екологічну стійкість аграрного виробництва та ефективність управління процесами забезпечення продовольства. Це визначення є більш актуальним для сучасних умов і відповідає міжнародним стандартам, прийнятим на рівні ООН та ЄС;

визначення поняття «адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки», яке тепер охоплює не лише контроль і регулювання, а й превентивні механізми, спрямовані на запобігання кризовим ситуаціям у продовольчій сфері. Це визначення також включає не лише традиційні адміністративно-правові заходи (контроль, нагляд, відповідальність), але й сучасні управлінські методи, спрямовані на координацію діяльності суб'єктів забезпечення продовольчої безпеки, зокрема залучення громадськості, впровадження електронних інструментів, використання міжнародних стандартів і кращих світових практик;

визначення поняття «адміністративна відповідальність у сфері продовольчої безпеки» як особливого виду юридичної відповідальності, що характеризується застосуванням адміністративних заходів примусу до юридичних і фізичних осіб за порушення встановлених нормативно-правовими актами вимог до безпеки та якості харчових продуктів. В цьому визначенні запропоновано враховувати диференціацію відповідальності залежно від тяжкості наслідків, що є важливим для практики правозастосування та підвищення ефективності контролю за безпекою харчових продуктів;

перелік базових принципів адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Зокрема, запропоновано включити до цього переліку принципи координації, прозорості, відповідальності органів державної влади, а також принципи превентивності та оперативності реагування на загрози;

перелік об'єктів адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, який включає: харчові продукти всіх категорій (рослинного та тваринного походження); кормову базу (корми, добавки, ветеринарні препарати); матеріали та обладнання, що використовуються при виробництві та транспортуванні харчової продукції; об'єкти продовольчої інфраструктури; технологічні процеси та процедури виробництва і транспортування харчових продуктів. Це дозволяє більш чітко ідентифікувати сфери відповідальності

суб'єктів господарювання і державних органів, що позитивно впливає на ефективність державного регулювання;

перелік суб'єктів адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. До цього переліку включено як державні органи загальної компетенції (Міністерство аграрної політики, Держпродспоживслужба), так і спеціальні суб'єкти, діяльність яких безпосередньо чи опосередковано впливає на стан продовольчої безпеки (митні органи, екологічні інспекції, органи місцевого самоврядування та громадські інститути контролю). Авторка уточнила функціональні повноваження цих суб'єктів та запропонувала більш чіткий механізм їхньої взаємодії;

класифікацію адміністративно-правових засобів забезпечення продовольчої безпеки. Авторкою чітко розмежовано регуляторні, контрольні, наглядові та примусові засоби, що дає змогу більш ефективно застосовувати їх на практиці та досягати кращих результатів у сфері забезпечення продовольчої безпеки;

підхід до розподілу повноважень між органами державної влади у сфері продовольчої безпеки, що передбачає чітке розмежування компетенцій органів загальної і спеціальної компетенції. Це дозволить уникнути дублювання функцій і поліпшити координацію дій органів влади;

механізм взаємодії між державою та громадськістю у сфері контролю за продовольчою безпекою. Запропоновано залучати громадськість до процедури контролю і нагляду через інститути громадських рад та експертних комісій, що забезпечить прозорість і демократичність процесів управління у зазначеній сфері;

дістали подальшого розвитку:

концепція взаємозв'язку продовольчої безпеки з національною безпекою. Визначено, що продовольча безпека є полівидовим поняттям, оскільки її зміст як соціально-економічної категорії тісно пов'язаний із національною безпекою держави. Аналіз підтвердив, що продовольча безпека є не лише економічною чи соціальною категорією, а й одним із фундаментальних елементів національної безпеки, оскільки рівень забезпеченості населення якісними продуктами безпосередньо впливає на стабільність державного управління;

періодизація становлення адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки в Україні. У роботі авторка запропонувала уточнену періодизацію розвитку адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки України. Вона чітко визначила етапи становлення цієї сфери, виділивши основні історичні періоди та фактори, що сприяли трансформації правового регулювання. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти особливості та тенденції розвитку адміністративного регулювання у сфері продовольчої безпеки, а також ефективніше формувати майбутню політику у цій сфері;

підходи щодо забезпечення продовольчої безпеки в умовах надзвичайних ситуацій. Авторка розробила рекомендації щодо формування системи стратегічних резервів продовольства, створення спеціалізованих логістичних центрів, механізмів оперативного реагування та взаємодії державних структур

із бізнесом та громадськістю. Цей підхід дозволить Україні більш ефективно протистояти кризам у сфері продовольчої безпеки;

характеристика адміністративно-правових форм і методів забезпечення продовольчої безпеки. Авторка детально описала й доповнила перелік адміністративних процедур, таких як контрольні заходи, моніторинг якості продукції, державна сертифікація, інспектування та ревізії, а також адміністративні санкції і примусові заходи щодо порушників. Таке поглиблене опрацювання форм і методів дозволяє державним органам більш чітко і ефективно застосовувати їх на практиці, забезпечуючи продовольчу безпеку;

у роботі більш ґрунтовно було проаналізовано та доповнено коло основних недоліків та викликів, які існують у сфері забезпечення продовольчої безпеки України. Авторка зосередила увагу на таких важливих проблемах, як недостатня координація між органами влади, неефективність окремих адміністративних процедур, дублювання повноважень різних органів, бюрократичні бар'єри для бізнесу, проблеми у сфері стандартизації та сертифікації продукції, а також ризики, пов'язані з військовими діями та економічною нестабільністю.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертаційне дослідження має як науково-теоретичний, так і прикладний інтерес. Одержані результати можуть бути використані:

у законотворчій роботі – щодо удосконалення правового регулювання адміністративної відповідальності за якість та безпечність харчових продуктів (лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності № 04-27/12-2025/82002 від 09.04.2025);

у науково-дослідній сфері – при проведенні фундаментального дослідження за темою «Інституційні спроможності України для післявоєнного відновлення: нормативно-правові механізми ефективної реалізації» Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в наукову діяльність Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України від 20.12.2024);

у правозастосуванні – при підготовці аналітичних матеріалів щодо удосконалення правового регулювання податкового контролю та адміністрування податків для великих платників; напрацюванні пропозицій щодо покращення методик аналізу податкових ризиків та ефективного моніторингу діяльності підприємств; у розробці внутрішніх інструкцій та нормативних документів Центрального міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків (довідка про впровадження Центрального міжрегіонального управління Державної податкової служби України по роботі з великими платниками податків №424/5/31-00-05-02-05 від 13.03.2025); при підготовці аналітичних матеріалів щодо удосконалення правового регулювання продовольчої безпеки в діяльності підприємств харчової промисловості (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Асоціації «Укроліяпром» №15-07/19 від 24.02.2025);

при наданні правової допомоги агропромисловим підприємствам у питаннях регулювання продовольчої безпеки, у тому числі, під час захисту прав підприємств аграрного сектору в адміністративних судах у справах, пов'язаних із державним контролем за безпечністю харчових продуктів (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність адвокатського об'єднання «Міжнародна правова безпека»); при удосконаленні механізмів взаємодії підприємства з державними контролюючими органами (Держпродспоживслужба, МОЗ, місцеві органи влади) в частині запровадження нових процедур моніторингу відповідності молочної продукції санітарно-гігієнічним нормам на всіх етапах виробництва, а також впроваджені рекомендацій щодо юридичного захисту підприємства в умовах перевірок і дотримання вимог щодо продовольчої безпеки (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність ТОВ «Клуб сиру»);

в освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Забезпечення законності в публічному управлінні», «Управлінський контроль в публічній сфері», «Публічна служба», «Публічне адміністрування» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ №18-ОП від 05.03.2025).

Особистий внесок здобувача. Положення, представлені в науковій роботі для захисту, є самостійним результатом дослідницької діяльності авторки дисертації. У дисертаційному дослідженні не використовувалися наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць. Усі сформульовані положення, висновки та пропозиції обґрунтовано на основі особистих досліджень автора.

Особистий внесок авторки до колективних наукових публікацій чітко зазначено в їхньому змісті. У друкованих працях, опублікованих у співавторстві, автору дисертації належать:

Pustovit Y., Dragan O., Berher A. World experience in administrative and legal support of food security. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2024 – 50% (основна ідея, аналіз міжнародного досвіду, формулювання висновків);

Zapototska O., Pustovit Y., Timashov V. Legal Basis of Public Control in The European Union. *Journal of Law and Political Sciences*, 2022 – 35% (вагомий вклад у дослідження європейського досвіду, порівняльно-правовий аналіз, підготовка окремих висновків статті);

Haran O., Pustovit Y., Zapototska O., Gurzhii A. Modern trends of the administrative responsibility institution transformation in Ukraine under the influence of international standards. *Journal of Law and Political Sciences*, 2021 – 25% (аналіз міжнародних стандартів та їх впливу на Україну);

Пуустовіт Ю., Запотоцька О., Тімашов В. Сьогодення адміністративної відповідальності юридичних осіб. Держава та регіони, 2020 – 50% (ключова концепція, огляд сучасного стану проблематики в Україні, підготовка висновків);

Пуустовіт Ю., Запотоцька О., Тімашов В. Ліцензування як один із засобів державного регулювання: теоретико-правові засади. *Право і суспільство*, 2020 – 50% (концептуалізація ідеї, теоретичне обґрунтування та висновки);

Пустовіт Ю., Запотоцька О., Тімашов В. Адміністративна юстиція. Південноукраїнський правовий часопис, 2020 – 50% (огляд та аналіз судової практики, узагальнення висновків);

Pustovit Y., Timashov V., Berher A. Principles of state financial control of Ukraine in the conditions of European integration. Baltic Journal of Economic Studies, 2018 – 45% (аналіз принципів фінансового контролю, огляд європейського досвіду);

Dragan O., Berher A., Pustovit Y. Estimation of marketing price policy efficiency of the enterprise of meat-processing industry. Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, 2018 – 20% (участь у зборі та аналізі даних, інтерпретації результатів);

Пустовіт Ю., Запотоцька О. Контроль та нагляд як інструментарій забезпечення законності в публічному адмініструванні. Матеріали Міжнародного науково-практичного конгресу, 2021 – 55% (формулювання основних тез, підготовка висновків та узагальнень).

Повторно на захист не виносяться положення, ідеї та висновки дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Апробація матеріалів дисертації. Теоретичні та практичні положення дисертації оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, круглих столах. Серед них: II Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці» (Київ, 15-16.10.2024), V Міжнародна наукова конференція «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії» (Луцьк, 11.10.2024), IX Міжнародна науково-практична конференція «Perspectives of contemporary science: theory and practice» (Львів, 14-16.10.2024), Міжнародна науково-практична конференція «Європеїзація національного права: проблеми, виклики та перспективи» (Київ, 24.04.2024), Міжнародна наукова інтернет-конференція «Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 65)» (Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, 10-11 жовтня 2024 р.), III Міжнародна наукова конференція «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи» (Ужгород, 04.10.2024), VIII Міжнародна науково-практична конференція «Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities» (Вінниця, UKR – Відень, AUT, 04.10.2024), II Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічний розвиток у контексті викликів сьогодення» (Одеса, 26.06.2024), I International Scientific and Theoretical Conference «Modern vision of implementing innovations in scientific studies» (Sofia, Bulgaria, 31.03.2023), XIII Міжнародна науково-практична конференція «Innovations and prospects of world science» (Ванкувер, Канада, 17-19.08.2022), Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (Запоріжжя, 25-26 лютого 2022), Міжнародний науково-практичний конгрес «Актуальні проблеми правової науки» (Запоріжжя, 1-2 жовтня 2021 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Сутність і значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин» (Одеса, 12-13 березня 2021 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку» (Харків, 5-6 березня 2021 р.), II Міжнародна науково-практична

конференція «Глобальні імперативи розвитку бізнесу та права» (Київ, 10-11 жовтня 2019 р.), Międzynarodowa konferencja naukowo-praktyczna «Nowoczesne orzecznictwo Unii Europejskiej: interakcja prawa, stanowienie prawa i praktyka» (Lublin, Polska, 17.04.2018), Міжнародна науково-практична конференція «Сервісна економіка в умовах глобальної конкуренції: правовий та інституційний виміри» (Київ, 15-16 листопада 2017 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації опубліковано в 29 наукових статтях, з яких: у вітчизняних фахових наукових виданнях – 22; у зарубіжних наукових періодичних виданнях та прирівняних до них – 7, 5 з яких у виданнях, що проіндексовані в базах даних Web of Science Core Collection та Scopus; 18 тезах конференцій та інших публікаціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, які об'єднують дев'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 530 сторінок, список використаних джерел – 76 сторінок (788 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, висвітлено її зв'язок із науковими програмами, планами та дослідницькими темами. Чітко окреслено мету й завдання роботи, визначено її об'єкт і предмет. Описано використані методи дослідження, нормативну та емпіричну базу, що забезпечує наукову достовірність результатів. Окрему увагу приділено науковій новизні, особистому внеску автора, значущості отриманих висновків як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Представлено апробацію матеріалів дослідження, а також наведено структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження продовольчої безпеки» складається з трьох підрозділів і присвячений теоретико-методологічним засадам продовольчої безпеки, її історичному розвитку та ролі у забезпеченні національної безпеки.

Підрозділ 1.1. «Методологія дослідження продовольчої безпеки» розглядає методологію дослідження продовольчої безпеки в контексті адміністративно-правового регулювання. У ньому розглядається роль наукових методів у вивченні цього явища та підкреслюється важливість системного підходу до аналізу правових механізмів забезпечення продовольчої безпеки. Автор звертає увагу на необхідність використання філософських основ, теорії права та методологічних принципів, що дозволяють сформулювати обґрунтовані наукові висновки.

У розділі визначено поняття методології як сукупності прийомів і принципів наукового пізнання. Вказано, що методологія науки має кілька рівнів: загальний філософський рівень, загальнонауковий рівень та спеціальні методи. Автор посилається на роботи науковців, які трактують методологію як систему принципів і методів, що забезпечують якісне проведення досліджень.

Окрему увагу приділено класифікації методів дослідження, які використовуються для аналізу адміністративно-правового забезпечення

продовольчої безпеки. Виділено філософські методи, такі як діалектичний, герменевтичний і аксіологічний, що допомагають осмислити правові явища в ширшому контексті. Загальнонаукові методи, включаючи аналіз, синтез, історичний і порівняльно-правовий, сприяють структуризації знань та встановленню зв'язків між різними аспектами проблеми.

Спеціальні методи, зокрема формально-юридичний, логіко-юридичний та соціологічні методи, дозволяють глибше дослідити адміністративно-правові механізми забезпечення продовольчої безпеки. Окремо наголошено на значенні статистичних методів і методів прогнозування, що допомагають оцінити ефективність правового регулювання та передбачити можливі зміни у сфері продовольчої безпеки.

Зроблено висновок, що дослідження продовольчої безпеки потребує комплексного використання різних методологічних підходів. Це забезпечує повноту та достовірність результатів, дозволяє не лише аналізувати чинне правове регулювання, а й пропонувати перспективні напрями його вдосконалення.

Підрозділ 1.2. «Генезис становлення та розвитку продовольчої безпеки» присвячений генезису становлення та розвитку продовольчої безпеки, що є важливим аспектом суспільного життя з найдавніших часів до сьогодення. Автор підкреслює, що питання продовольчої безпеки виникло ще на ранніх етапах існування людської цивілізації, коли основою життєдіяльності стали інстинкти виживання та самозбереження. Від давніх міфів і релігійних уявлень до перших державних регулювань продовольчого забезпечення – ця тема завжди була актуальною.

З історичної перспективи розглядаються перші спроби організованого підходу до продовольчої безпеки, які включали створення запасів зерна, регулювання розподілу їжі та контроль цін на продовольство. У давньокитайській філософії, наприклад, формувалися концепції державного контролю за ринком зерна, тоді як у Давньому Римі продовольча політика включала безкоштовні роздачі хліба. Філософи, такі як Платон і Аристотель, розглядали питання забезпечення харчування населення як ключовий фактор існування держави.

У середньовічний період розвиток товарно-грошових відносин призвів до появи додаткових регулювань у сфері продовольчої безпеки, включаючи створення державних продовольчих пунктів у містах. Згодом, у період Нового часу, глобальні виклики, такі як неврожаї та війни, зумовили формування міжнародних підходів до забезпечення продовольчої стабільності. Важливим етапом стала конференція в Хот-Спрінгс у 1943 році, яка вперше визначила основні складові продовольчої безпеки – наявність продовольства, його поживну цінність та стабільність постачання.

З середини XX століття продовольча безпека почала розглядатися як глобальна проблема. Зокрема, концепція продовольчої безпеки була офіційно введена на Всесвітній конференції з продовольства в 1974 році. У 1996 році на Всесвітньому продовольчому саміті було прийнято Римську декларацію, яка

визначила продовольчу безпеку як стан, коли кожна людина має доступ до необхідної кількості безпечної їжі. Подальші дослідження показали, що питання продовольчої безпеки не обмежується лише наявністю їжі, а включає також соціальні та економічні аспекти, такі як доступність, якість і безпека харчування.

У сучасному світі продовольча безпека залишається актуальною проблемою, особливо в контексті зростання населення, екологічних змін та глобальних криз. З'являються нові підходи, що включають багатофункціональність сільського господарства, роль екології та генетичну безпеку харчових продуктів. Автор наголошує, що ефективна реалізація продовольчої безпеки вимагає комплексного підходу, що поєднує наукові, економічні та соціальні стратегії.

Підрозділ 1.3. «Продовольча безпека як складова національної безпеки» присвячений питанню продовольчої безпеки як ключового елементу національної безпеки. Автор підкреслює, що забезпечення населення продуктами харчування є критично важливим для суверенітету та стабільності держави. Продовольча безпека впливає на соціально-економічну ситуацію в країні, політичну стабільність та демографічний розвиток. В історичному контексті відсутність продовольства часто ставала каталізатором політичних криз та соціальних потрясінь.

Особлива увага приділяється нинішній ситуації в Україні, яка зазнає безпрецедентного тиску внаслідок військової агресії. Війна спричинила руйнування інфраструктури аграрного сектору, окупацію сільськогосподарських земель, блокаду експорту, що суттєво загострило проблему продовольчої безпеки. Відбувається порушення ланцюгів постачання, зменшення обсягів виробництва, що ставить під загрозу як внутрішній ринок, так і експортний потенціал України.

У дослідження аналізуються поняття «продовольча» та «безпека», їх взаємозв'язок та трактування у законодавчих і наукових джерелах. Наведено різні визначення безпеки, включаючи економічну, політичну, соціальну та екологічну складові. Також розглядається законодавче регулювання продовольчої безпеки в Україні, зокрема акти, які визначають державну політику у цій сфері. Водночас, автор зазначає, що в сучасному українському законодавстві відсутнє чітке визначення продовольчої безпеки як складової національної безпеки.

Розглянуто основні загрози продовольчій безпеці, серед яких залежність від імпорту, низька конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, тінізація економіки, екологічні проблеми, порушення земельного фонду та недостатній рівень державного контролю за якістю продуктів. Підкреслюється важливість стійкої агропромислової політики, яка враховує необхідність самозабезпечення продовольством та адаптації до глобальних змін.

Підсумовуючи, наголошено на тому, що продовольча безпека є стратегічним питанням для держави, а її підтримка вимагає комплексного підходу. Це включає ефективну державну політику, інвестиції в аграрний

сектор, розвиток продовольчих резервів та адаптацію до сучасних викликів, таких як війна, зміни клімату та глобальні економічні кризи. Продовольча безпека – це не лише питання економіки, а й питання виживання нації.

Розділ 2 «Правоохоронний сервіс як ключова засада правоохоронної діяльності» складається з чотирьох підрозділів і присвячений аналізу адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, його концептуальних засад, механізмів та принципів.

Підрозділ 2.1. «Продовольча безпека як адміністративно-правова категорія» присвячений аналізу продовольчої безпеки як адміністративно-правової категорії, що має міждисциплінарний характер і охоплює економічні, соціальні, екологічні, політичні та правові аспекти. У ньому розглядаються різні підходи до визначення поняття продовольчої безпеки, а також її місце в системі правового регулювання. Автори наголошують на тому, що в науковій літературі немає єдиного підходу до трактування цього терміна, що зумовлює необхідність його систематизації та узгодження.

Особлива увага приділяється ролі держави у забезпеченні продовольчої безпеки, зокрема її функції у регулюванні продовольчих ресурсів, контролі за якістю харчових продуктів і підтримці внутрішнього ринку. Проаналізовано концепції, які визначають продовольчу безпеку як стан економіки, рівень доступу до продовольства, стан продовольчого ринку, а також як механізм державного забезпечення.

У підрозділі наведено аналіз законодавчих актів, що регулюють сферу продовольчої безпеки, визначають основні державні органи, відповідальні за її підтримку, та встановлюють адміністративно-правові механізми контролю. Автори розглядають ключові нормативно-правові документи, що визначають державну політику у цій сфері, зокрема в контексті міжнародних зобов'язань України перед СОТ та ЄС.

Розглянуто різні рівні продовольчої безпеки: глобальний, національний, регіональний і локальний. Також аналізуються критерії оцінки продовольчої безпеки, які використовуються міжнародними організаціями, такими як FAO та ООН. Особливу увагу приділено проблемам забезпечення продовольчої безпеки в Україні, які загострилися внаслідок воєнного стану, економічної нестабільності та глобальних криз.

Автор підкреслює, що сучасні виклики вимагають вдосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення продовольчої безпеки. Пропонується оновлення законодавчих підходів, посилення контролю за якістю продуктів харчування, розширення державних програм підтримки сільського господарства та впровадження ефективних механізмів продовольчого моніторингу.

У підрозділі 2.2. «Поняття адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки» розглядається сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Визначається, що поняття "адміністративно-правове забезпечення" є складною юридичною категорією, яка охоплює процеси, механізми та правові інструменти, спрямовані на

впорядкування та регулювання суспільних відносин у сфері продовольчої безпеки. Автори наголошують на відсутності єдиного підходу до визначення цього терміна в сучасній правовій науці, що зумовлює необхідність його детального аналізу та систематизації.

Проаналізовано наукові підходи до трактування адміністративно-правового забезпечення, що існують у сучасній юридичній літературі. Особливу увагу приділено визначенню його ключових ознак, таких як правове регулювання, державний контроль, адміністративні процедури та механізми забезпечення прав і обов'язків суб'єктів продовольчої безпеки. Окремо розглядається роль адміністративного права в регулюванні продовольчої безпеки та формуванні нормативно-правових засад цієї сфери.

У роботі розкрито взаємозв'язок між адміністративно-правовим забезпеченням продовольчої безпеки та загальною системою національної безпеки. Аналізується значення державного управління у забезпеченні продовольчої безпеки, а також роль різних державних органів, відповідальних за реалізацію відповідної політики. Підкреслюється важливість впровадження комплексних заходів, які враховують сучасні виклики, такі як воєнні дії, економічна нестабільність та екологічні загрози.

Окрему увагу приділено методологічним аспектам дослідження адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу, що включає аналіз законодавчих норм, адміністративних процедур, інституційних механізмів та міжнародного досвіду. Автори підкреслюють, що ефективне функціонування системи продовольчої безпеки можливе лише за умов її правової визначеності та відповідного адміністративного регулювання.

Розглянуто міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки, зокрема стандарти Європейського Союзу та Світової організації торгівлі. Аналізується процес гармонізації українського законодавства із європейськими стандартами та необхідність впровадження сучасних адміністративно-правових механізмів для гарантування стабільності продовольчої системи в Україні.

Підрозділ 2.3. «Принципи адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки» присвячений аналізу принципів адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, які визначають основні засади державної політики у цій сфері. Автори наголошують, що адміністративно-правове регулювання продовольчої безпеки повинно базуватися на чітких правових принципах, які забезпечують ефективність державного управління, захист інтересів населення та дотримання міжнародних стандартів.

У роботі розглядається відсутність єдиної узгодженої системи принципів у вітчизняній науковій літературі та аналізуються підходи міжнародних організацій до їх визначення. Зокрема, висвітлюються принципи, закріплені у Римській декларації з всесвітньої продовольчої безпеки, серед яких інвестування в національні плани, стратегічна координація, забезпечення подвійного підходу (термінові заходи та довгострокові стратегії), ефективне

управління багатосторонніми організаціями та сталі зобов'язання держави перед своїми громадянами.

Досліджено правову природу принципів адміністративно-правового регулювання, їх класифікацію та функціональне значення в контексті продовольчої безпеки. Автори розглядають поняття "принцип" як основоположне правило, яке визначає напрямки державної політики та адміністративної діяльності. Особлива увага приділена загальним та спеціальним принципам, що формують основу адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, а також їхньому взаємозв'язку з правовими нормами та регуляторними механізмами.

Підрозділ містить аналіз наукових підходів до класифікації принципів продовольчої безпеки, які поділяються на загальні (верховенство права, законність, соціальна справедливість, ефективність державного управління) та спеціальні (самозабезпеченість продовольством, стабільність продовольчих запасів, продовольча незалежність, контроль за якістю та безпечністю продуктів). Окремо розглянуто принципи, які регулюють взаємодію державних органів, громадянського суспільства та міжнародних організацій у сфері продовольчої безпеки.

У підрозділі також проаналізовано сучасний стан закріплення цих принципів у законодавстві України, зокрема через призму виконання міжнародних зобов'язань та адаптації до європейських правових стандартів. Автори підкреслюють необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, розширення механізмів державного регулювання та забезпечення ефективного контролю за продовольчою безпекою.

Підрозділ 2.4. «Зарубіжні моделі правового забезпечення продовольчої безпеки» присвячений аналізу міжнародного досвіду правового забезпечення продовольчої безпеки, що є стратегічним пріоритетом для будь-якої держави. Автори розглядають різні моделі державного регулювання продовольчих систем, акцентуючи увагу на їх ефективності та можливості адаптації найкращих практик в Україні. Дослідження охоплює як законодавчі аспекти, так і організаційно-економічні механізми, які використовуються в розвинених країнах для підтримки стабільності аграрного сектору та забезпечення населення якісними продуктами харчування.

Особливу увагу приділено досвіду США, де продовольча безпека розглядається як ключовий елемент національної безпеки. Висвітлено роль Міністерства сільського господарства США та його стратегічні ініціативи, спрямовані на підтримку аграрного сектору, регулювання продовольчих ринків та надання соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення. Значна увага приділена державним програмам підтримки фермерів, механізмам фінансування аграрного виробництва та заходам щодо контролю якості продукції.

Досліджено європейську модель продовольчої безпеки, яка ґрунтується на спільній аграрній політиці ЄС, високих стандартах контролю якості продуктів та механізмах фінансової підтримки фермерів. Окремо розглянуто нормативно-

правові акти, що регулюють продовольчу безпеку в ЄС, зокрема "Білу книгу з продовольчої безпеки", яка визначає основні принципи контролю на всіх етапах виробництва та реалізації продуктів харчування. Також висвітлено досвід Франції та Німеччини, де держава відіграє активну роль у підтримці сільськогосподарського сектору та гарантуванні доступності продовольства для населення.

Азійські моделі правового забезпечення продовольчої безпеки, зокрема досвід Японії та Китаю, демонструють жорсткий контроль за імпортом продовольства, значні державні інвестиції в розвиток внутрішнього виробництва та створення стратегічних продовольчих резервів. У підрозділі проаналізовано підходи до регулювання аграрного сектору, запровадження жорстких стандартів безпеки харчових продуктів та механізмів цінового регулювання.

Підрозділ також містить аналіз досвіду Канади, яка ефективно реалізує політику підтримки аграрного виробництва на федеральному та провінційному рівнях. Розглянуто програми державної допомоги фермерам, механізми регулювання ринку продовольства та заходи з підтримки продовольчої безпеки в північних регіонах країни.

Розділ 3 «Механізм адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки» складається з чотирьох підрозділів, у яких аналізуються питання адміністративно-правових механізмів забезпечення продовольчої безпеки, зокрема, нормативно-правовому регулюванню, визначенню суб'єктів управління, застосуванню правових форм і методів, а також адміністративним процедурам у цій сфері. Аналізується чинне законодавство України та міжнародні стандарти, що впливають на формування національної політики продовольчої безпеки, окреслюються ключові державні органи, міжнародні інституції та приватні суб'єкти, які беруть участь у регулюванні продовольчих ринків. Окрема увага приділяється механізмам адміністративного впливу, зокрема формам державного контролю, регулювання та фінансового стимулювання, а також правовим засобам забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Важливе місце відведено дослідженню адміністративних процедур, що застосовуються у сфері продовольчої безпеки, їхньому правовому забезпеченню, ефективності та можливим шляхам вдосконалення. Загалом, розділ спрямований на виявлення проблем та визначення шляхів покращення адміністративно-правового регулювання продовольчої безпеки в Україні відповідно до міжнародних зобов'язань та сучасних викликів.

У підрозділі 3.1. *«Нормативно-правове забезпечення продовольчої безпеки»* досліджується нормативно-правова база продовольчої безпеки, яка є ключовою складовою адміністративно-правового механізму державного регулювання цієї сфери. Аналізується структура правових актів, що регулюють питання продовольчої безпеки, їх роль у забезпеченні стабільного функціонування продовольчих ринків, якості та доступності харчових продуктів.

Розглянуто основні законодавчі акти України, що регламентують державну політику у сфері продовольчої безпеки, зокрема Конституцію України, закони про агропромисловий комплекс, технічні регламенти, державні резерви та стандарти якості харчових продуктів. Визначено ключові нормативні документи, що встановлюють правові вимоги до виробництва, переробки, транспортування та реалізації харчових товарів.

У підрозділі також аналізуються підзаконні акти, що регулюють функціонування ринку продовольства, включаючи постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства економіки, Міністерства аграрної політики та продовольства, Міністерства охорони здоров'я. Окремо досліджуються методики оцінки продовольчої безпеки, критерії її оцінювання та показники, що використовуються для визначення рівня доступності та якості продовольства в країні.

Розглядається вплив міжнародних стандартів на формування національної правової бази продовольчої безпеки, включаючи вимоги Світової організації торгівлі (СОТ), Європейського Союзу та Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO). Окреслюються основні напрямки гармонізації українського законодавства з європейськими нормами та проблеми, які виникають у цьому процесі.

Окрему увагу приділено правовому регулюванню продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Досліджено тимчасові заходи, що були запроваджені для стабілізації ситуації, зокрема державний контроль над стратегічними продовольчими запасами, обмеження експорту та спрощення процедур ввезення гуманітарної допомоги.

Підрозділ 3.2. «Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки» присвячений аналізу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, які беруть участь у формуванні та реалізації державної політики у цій сфері. Розглянуто діяльність державних органів влади, місцевого самоврядування, міжнародних організацій, а також недержавних суб'єктів, які впливають на правове регулювання продовольчої безпеки в Україні.

Значну увагу приділено класифікації суб'єктів за рівнями впливу: глобальному, національному, регіональному та місцевому. Проаналізовано роль міжнародних організацій, таких як FAO, СОТ, ЄС, які розробляють міжнародні стандарти продовольчої безпеки та впливають на формування національної політики. Національні суб'єкти представлені Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України та галузевими міністерствами, відповідальними за реалізацію продовольчої політики.

На регіональному рівні досліджено роль місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у реалізації політики продовольчої безпеки, адаптації загальнодержавних стратегій до місцевих умов та забезпеченні контролю за виконанням норм продовольчого законодавства. Підкреслюється важливість розподілу повноважень між центральними та місцевими органами для забезпечення ефективного функціонування системи продовольчої безпеки.

Окремо розглядається діяльність недержавних суб'єктів, таких як агропромислові асоціації, громадські організації та приватний бізнес. Їхня роль проявляється у виробництві, розподілі продовольчих ресурсів, моніторингу дотримання стандартів якості та у взаємодії з державними органами у сфері забезпечення продовольчої безпеки.

Підкреслено, що сучасні виклики, пов'язані з економічною нестабільністю, воєнними діями та глобальними кризами, вимагають удосконалення взаємодії між усіма суб'єктами, що забезпечують продовольчу безпеку. Важливим аспектом є підвищення координації між органами влади різних рівнів, адаптація міжнародного досвіду до національних реалій та розробка дієвих механізмів співпраці державного та приватного сектору.

У підрозділі 3.3. *«Адміністративно-правові форми, методи та засоби забезпечення продовольчої безпеки»* досліджуються адміністративно-правові форми, методи та засоби, що використовуються для забезпечення продовольчої безпеки держави. Автори аналізують концептуальні підходи до визначення цих понять, їхні особливості та значення для ефективного функціонування механізму продовольчої безпеки. Визначається, що адміністративно-правові форми є зовнішнім проявом діяльності уповноважених органів, методи – способами досягнення поставлених цілей, а засоби – інструментами їх реалізації.

Розглянуто різні підходи до класифікації адміністративно-правових форм, включаючи їх поділ за ступенем юридичного вираження, за характером впливу на суб'єктів, за рівнем застосування та за правовими наслідками. Визначено, що адміністративно-правові форми можуть включати нормотворчі, нормозастосовчі, контрольно-наглядові та організаційно-управлінські заходи, які реалізуються в межах державної політики продовольчої безпеки.

У підрозділі досліджуються адміністративно-правові методи забезпечення продовольчої безпеки, зокрема методи переконання та примусу, регулювання, контролю, моніторингу та адміністративного примусу. Окремо аналізуються методи державного управління, які використовуються для регулювання відносин у сфері продовольчої безпеки, їхній вплив на ефективність правозастосовної діяльності та забезпечення належного рівня контролю за дотриманням стандартів якості та безпечності харчових продуктів.

Також розглянуто адміністративно-правові засоби забезпечення продовольчої безпеки, що охоплюють комплекс правових механізмів, спрямованих на виконання державної політики у цій сфері. Виокремлено заходи адміністративного контролю, державного нагляду, правового регулювання, фінансового стимулювання та санкційного впливу. Акцентовано увагу на необхідності удосконалення адміністративно-правових засобів у відповідь на сучасні виклики, зокрема в умовах воєнного стану та глобальних криз.

Окремий акцент зроблено на необхідності оптимізації правових механізмів, підвищення ефективності державного управління у сфері продовольчої безпеки та запровадження сучасних підходів до регулювання. Запропоновано шляхи вдосконалення адміністративно-правових форм і

методів, що дозволить підвищити рівень продовольчої безпеки України та її відповідність міжнародним стандартам.

Підрозділ 3.4. «Адміністративні процедури у сфері продовольчої безпеки» присвячений аналізу адміністративних процедур, які відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Досліджується їхня правова природа, функції та особливості застосування в рамках державного управління. Автори підкреслюють, що ефективність адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки значною мірою залежить від належного регламентування процедур ухвалення рішень, контролю, нагляду та надання адміністративних послуг у цій сфері.

Розглядаються основні підходи до розуміння адміністративних процедур, їх визначення в українському законодавстві та наукових джерелах. Проаналізовано поняття процедури у широкому та вузькому значенні, її юридичні характеристики, а також взаємозв'язок із загальними принципами адміністративного права. Наведено класифікацію адміністративних процедур залежно від функціонального призначення, рівня правової регламентації та суб'єктного складу.

Окрему увагу приділено видам адміністративних процедур, що застосовуються у сфері продовольчої безпеки. Виокремлено дозвільні, ліцензійні, контрольні, наглядові, інформаційно-просвітницькі та адміністративно-деліктні процедури. Досліджено порядок їх реалізації відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру», а також спеціальних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів влади у цій сфері.

Розглянуто особливості взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування, приватного сектору та громадських організацій у рамках адміністративних процедур. Визначено проблеми координації між цими суб'єктами та запропоновано механізми їхнього вирішення. Акцент зроблено на необхідності удосконалення процедурного регулювання для забезпечення більшої прозорості, ефективності та передбачуваності управлінських рішень.

Особливий акцент зроблено на сучасних викликах, що впливають на адміністративні процедури у сфері продовольчої безпеки. Зокрема, розглядається вплив воєнного стану, економічної нестабільності, міжнародних зобов'язань України та адаптації національного законодавства до стандартів ЄС. Визначено необхідність цифровізації адміністративних процедур, спрощення регуляторних вимог та посилення контролю за виконанням правових норм.

Розділ 4. «Адміністративно-правові засоби забезпечення продовольчої безпеки» складається з чотирьох підрозділів, в яких розкриваються ключові елементи правового інструментарію, що застосовується публічною адміністрацією для гарантування продовольчої безпеки в Україні.

Підрозділ 4.1. «Дозвільно-реєстраційні засоби забезпечення продовольчої безпеки» присвячений аналізу дозвільно-реєстраційних механізмів у забезпеченні продовольчої безпеки України. У роботі розглянуто основні

концепції та підходи до їх застосування, визначено їх юридичну природу та функціональне значення. Особливу увагу приділено нормативно-правовій базі, що регулює дозвільну діяльність у сфері харчової безпеки, включаючи ліцензійні та реєстраційні процедури.

У межах дослідження встановлено, що дозвільно-реєстраційні засоби виступають ключовими інструментами державного регулювання та контролю. Зокрема, їх застосування спрямоване на запобігання ризикам у сфері виробництва та обігу харчових продуктів, забезпечення відповідності встановленим стандартам якості та безпечності, а також захист прав споживачів. Визначено основні адміністративно-правові акти, які регламентують ці процеси, та проаналізовано їх ефективність.

Особливу увагу приділено класифікації дозвільних документів, зокрема ліцензій, дозволів, сертифікатів відповідності, висновків державних експертиз тощо. Визначено, що їх надання здійснюється відповідно до чинного законодавства та адміністративних процедур, а їх дотримання є обов'язковою умовою здійснення діяльності в сфері продовольчої безпеки. Окреслено також функції державних органів, що здійснюють контроль у цій сфері.

Проаналізовано проблеми та виклики, пов'язані з функціонуванням дозвільно-реєстраційних процедур, зокрема їхній вплив на бізнес-середовище та ефективність державного регулювання. Виявлено, що відсутність комплексного законодавчого регулювання ускладнює виконання контролюючих функцій та створює бар'єри для підприємницької діяльності.

За результатами дослідження запропоновано вдосконалення нормативного забезпечення дозвільно-реєстраційних процедур у сфері продовольчої безпеки шляхом розробки спеціалізованого законодавчого акту. Такий підхід сприятиме гармонізації регуляторних механізмів, підвищенню ефективності контролю за якістю та безпечністю продуктів харчування, а також спрощенню адміністративних процедур для суб'єктів господарювання.

Підрозділ 4.2. «Стандартизація, сертифікація та моніторинг стану продовольчої безпеки» присвячений аналізу механізмів стандартизації, сертифікації та моніторингу в забезпеченні продовольчої безпеки України. У роботі розглянуто основні поняття та підходи до регулювання якості та безпечності харчових продуктів, визначено їх роль у системі державного контролю. Зокрема, проаналізовано нормативно-правову базу, яка встановлює вимоги до харчових продуктів та передбачає заходи щодо їх відповідності міжнародним стандартам.

Стандартизація є важливим інструментом упорядкування вимог до харчових продуктів, їхньої якості, безпечності та виробничих процесів. Запровадження єдиних стандартів сприяє гармонізації національної системи продовольчої безпеки з міжнародними вимогами, підвищує конкурентоспроможність української продукції та забезпечує права споживачів. У дослідженні розглянуто правові аспекти стандартизації та її ключову роль у регулюванні агропромислового сектору.

Сертифікація виступає дієвим механізмом підтвердження відповідності продукції встановленим вимогам. Вона сприяє ефективному контролю за якістю, безпечністю та відповідністю продуктів споживчим очікуванням. У межах дослідження проаналізовано процедури сертифікації, її обов'язкові та добровільні форми, а також основні проблеми, пов'язані з її впровадженням в Україні. Виявлено необхідність подальшого вдосконалення законодавчих норм, що регулюють сертифікаційні процеси, для спрощення доступу українських виробників до міжнародних ринків.

Моніторинг стану продовольчої безпеки є невід'ємним елементом ефективного управління в цій сфері. Він дозволяє своєчасно виявляти ризики та запобігати надходженню на ринок небезпечних або неякісних продуктів. У дослідженні розглянуто методи та підходи до моніторингу, особливості його здійснення в Україні, а також порівняльний аналіз міжнародних практик.

У підсумку наголошено на важливості комплексного підходу до забезпечення продовольчої безпеки через поєднання механізмів стандартизації, сертифікації та моніторингу. Запропоновано заходи щодо вдосконалення державного контролю, спрощення адміністративних процедур та гармонізації українських норм із міжнародними стандартами. Впровадження ефективної системи регулювання сприятиме підвищенню рівня безпеки харчових продуктів та захисту здоров'я населення.

Підрозділ 4.3. «Теоретико-правові засади контролю і нагляду у сфері продовольчої безпеки» присвячений аналізу теоретико-правових аспектів контролю та нагляду у сфері продовольчої безпеки. Контроль і нагляд є невід'ємними елементами державного управління, спрямованими на забезпечення дотримання правових норм та стандартів безпечності харчових продуктів. У роботі розглядається співвідношення понять «контроль» і «нагляд», їх правова природа, особливості застосування та нормативно-правове регулювання в Україні.

Окрему увагу приділено нормативному закріпленню контрольних і наглядових функцій у сфері продовольчої безпеки. Аналізується законодавча база, зокрема закони України, що регулюють державний контроль у сфері харчової безпеки, та міжнародні стандарти, які впливають на вітчизняну правову систему. Визначено ключові суб'єкти контролю та нагляду, їхні повноваження та механізми взаємодії.

У дослідженні підкреслюється роль державних органів, відповідальних за реалізацію політики продовольчої безпеки, зокрема Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. Проаналізовано механізми здійснення перевірок, особливості планових та позапланових перевірочних заходів, а також адміністративні процедури, пов'язані з державним наглядом.

Розглянуто основні виклики, пов'язані з ефективністю контролю і нагляду у сфері продовольчої безпеки, включаючи проблеми правового регулювання, бюрократичні перешкоди та можливі корупційні ризики. Проаналізовано міжнародний досвід організації контролю та нагляду за безпечністю харчових

продуктів, який може бути застосований в Україні для вдосконалення відповідних механізмів.

У підсумку запропоновано шляхи вдосконалення державного контролю та нагляду у сфері продовольчої безпеки, зокрема шляхом гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, підвищення ефективності перевірок та запровадження сучасних механізмів моніторингу. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню рівня продовольчої безпеки в Україні, зниженню ризиків для здоров'я населення та покращенню якості харчових продуктів.

Підрозділ 4.4. «Напрями, форми та стадії здійснення окремих видів контролю і нагляду у сфері продовольчої безпеки» присвячене аналізу ключових аспектів здійснення контролю та нагляду у сфері продовольчої безпеки, які відіграють визначальну роль у забезпеченні належної якості харчових продуктів і захисту здоров'я населення. У роботі розглянуто основні напрями контролю, їхні форми та етапи проведення, що дозволяють державним органам ефективно запобігати порушенням законодавства та знижувати ризики, пов'язані з продовольчими загрозами.

Ветеринарний контроль є одним із ключових напрямів, оскільки спрямований на забезпечення здоров'я тварин, запобігання поширенню зоонозних захворювань та контроль за безпечністю продукції тваринного походження. Його здійснення регулюється законами та нормативними актами, які визначають порядок перевірок, карантинних заходів та санітарно-епідеміологічних стандартів. У дослідженні акцентовано увагу на механізмах реалізації контролю, його суб'єктах та впливі на продовольчу безпеку.

Окремий розділ присвячений контролю за обігом ветеринарних препаратів, імпоротно-експортному контролю, а також контролю за благополуччям тварин, що включає перевірку умов утримання, годівлі та транспортування. Аналізується ефективність діючих процедур контролю, а також надаються рекомендації щодо вдосконалення механізмів перевірки та ліцензування ветеринарних препаратів.

У рамках дослідження також розглянуто питання лабораторного аналізу зразків продукції тваринного походження, методів епізоотичного моніторингу та системи контролю якості у сфері харчової промисловості. Визначено основні виклики, що постають перед державними органами, включаючи необхідність адаптації до міжнародних стандартів та запровадження інноваційних методів контролю.

У підсумку наголошено на важливості вдосконалення існуючих механізмів контролю та нагляду, зокрема через посилення міжвідомчої взаємодії, використання сучасних технологій моніторингу та удосконалення законодавчої бази. Запропоновано заходи, що сприятимуть підвищенню ефективності контролю та зміцненню продовольчої безпеки в Україні.

Розділ 5 «Адміністративна відповідальність та оскарження у сфері продовольчої безпеки» складається з чотирьох підрозділів, у яких обґрунтовано науково-теоретичні підходи до правового механізму притягнення

до адміністративної відповідальності за порушення у сфері продовольчої безпеки, а також системно досліджено порядок адміністративного та судового оскарження рішень, дій або бездіяльності органів публічної адміністрації, що діють у цій сфері. Особливу увагу приділено формуванню ефективної та справедливої процедури захисту прав учасників продовольчих правовідносин.

У підрозділі 5.1. *«Адміністративна відповідальність як засіб адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки»* здійснено класифікацію адміністративних деліктів, що загрожують публічному порядку у сфері продовольства. Авторкою запропоновано типізацію складів адміністративних правопорушень у зазначеній сфері за характером порушених вимог (санітарних, технічних, логістичних), а також введено поняття «критичні продовольчі делікти», які потребують особливого регулювання в умовах надзвичайного стану.

Проаналізовано судову практику щодо порушень, які становлять загрозу життю і здоров'ю населення, зокрема щодо обігу неякісної продукції, порушення правил її маркування, зберігання та прострочення термінів реалізації.

У підрозділі 5.2. *«Адміністративне провадження, його місце в системі адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки»* розкрито сутнісні характеристики адміністративного провадження як системного правового механізму реалізації державної політики у сфері забезпечення продовольчої безпеки. Авторкою уточнено структурні складові провадження щодо виявлення та фіксації правопорушень у сфері продовольства, зокрема: здійснення контролюючих заходів, складання відповідних актів, протоколів або приписів, підготовка матеріалів для розгляду, розгляд справи уповноваженим органом, винесення мотивованого рішення (постанови), його оскарження або виконання.

Обґрунтовано, що ефективність адміністративного провадження значною мірою залежить від чіткості законодавчого регулювання процедурної діяльності контролюючих органів, злагодженості міжвідомчої взаємодії та наявності єдиної інформаційної бази правопорушень. Висувається пропозиція щодо уніфікації адміністративних процедур у сфері продовольчого контролю, що включає стандартизацію дій посадових осіб, запровадження єдиних процесуальних шаблонів документів, а також створення єдиного електронного реєстру правопорушень у сфері продовольчої безпеки, який має функціонувати у взаємодії з іншими державними реєстрами та системами.

Авторка наголошує на наявності нормативних колізій, які знижують ефективність реалізації повноважень у сфері контролю. Зокрема, існує неузгодженість між положеннями Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти» та Кодексу України про адміністративні правопорушення, що призводить до правової невизначеності у кваліфікації порушень і застосуванні заходів відповідальності. У цьому контексті сформульовано пропозицію щодо диференціації адміністративного провадження за рівнем загрози для життя і здоров'я громадян, навколишнього

природного середовища чи економічної безпеки держави. Залежно від тяжкості правопорушення, пропонується впровадження спрощеної процедури (з мінімальною участю суб'єкта господарювання) або спеціальної процедури з обов'язковим інформуванням заінтересованих сторін та фіксацією усіх етапів контролю.

Підрозділ 5.3. «Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки у рамках адміністративного оскарження» присвячено досудовим процедурам захисту прав суб'єктів господарювання у сфері продовольства. Авторка акцентує увагу на тому, що адміністративне оскарження відіграє важливу роль в умовах обмеженого доступу до судової системи, особливо в період воєнного стану або надзвичайної ситуації, коли строки розгляду справ у суді можуть бути порушені, а правозахисний механізм — ускладнений.

Проаналізовано чинну нормативну базу щодо механізмів досудового оскарження дій, рішень або бездіяльності посадових осіб контролюючих органів. Виокремлено основні проблеми у функціонуванні внутрішньовідомчих процедур, зокрема: тривалість розгляду скарг, залежність комісійних органів від керівництва установи, недостатню регламентацію порядку оскарження приписів. У зв'язку з цим запропоновано створення спеціалізованих апеляційних комісій у структурі Держпродспоживслужби, які розглядатимуть звернення суб'єктів ринку харчової продукції за чітко визначеним процедурним порядком.

Обґрунтовано, що такі комісії мають функціонувати на основі принципів оперативності (дотримання скорочених строків розгляду скарг), прозорості (публічність засідань, обов'язковість оприлюднення рішень) та незалежності (залучення зовнішніх експертів, унеможливлення конфлікту інтересів). Впровадження такого механізму дозволить знизити адміністративне навантаження на суди та забезпечить ефективне функціонування правозахисного елементу в системі адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки.

Обґрунтовано, що такі комісії мають функціонувати на основі принципів оперативності (дотримання скорочених строків розгляду скарг), прозорості (публічність засідань, обов'язковість оприлюднення рішень) та незалежності (залучення зовнішніх експертів, унеможливлення конфлікту інтересів). Впровадження такого механізму дозволить знизити адміністративне навантаження на суди та забезпечить ефективне функціонування правозахисного елементу в системі адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки.

У підрозділі 5.4. «Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки у рамках адміністративного судочинства» вивчено характерні риси судової практики за останні роки, зокрема щодо справ, пов'язаних з оскарженням штрафів, приписів про зупинення обігу продукції, рішень про призупинення виробничої діяльності.

Авторка доводить, що адміністративне судочинство у сфері продовольчої безпеки потребує нових підходів, які враховують не лише юридичну, але й

соціальну складову. У цьому контексті обґрунтовано концепцію «публічного балансу інтересів», згідно з якою суди, оцінюючи правомірність дій контролюючих органів, мають ураховувати як права окремих суб'єктів господарювання, так і суспільний інтерес у забезпеченні доступу до безпечної продукції.

Пропонується внести зміни до Кодексу адміністративного судочинства України з метою запровадження особливого порядку розгляду справ, пов'язаних із функціонуванням об'єктів критичної інфраструктури, зокрема об'єктів харчової галузі. Передбачено, що такі справи в умовах надзвичайного або воєнного стану можуть розглядатися в спрощеному провадженні з мінімальними строками та спеціальними процесуальними гарантіями. Це дозволить забезпечити стабільність поставок продовольства, правову визначеність для суб'єктів ринку і водночас – дотримання публічного інтересу.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі аналізу законодавства та практики його реалізації, вивчення теорії, а також національної і зарубіжної досвіду вирішено наукову проблему з розробки цілісної системи адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки в Україні та пропозицій щодо шляхів її удосконалення в контексті гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами. Найбільш важливими з них є такі:

1. Визначено, що дослідження проблеми продовольчої безпеки як багатофункціональної адміністративно-правової категорії потребує застосування комплексного, міждисциплінарного підходу, який охоплює правові, економічні, соціальні та екологічні аспекти. Використання різноманітних методів аналізу сприяє глибокому вивченню адміністративно-правових механізмів продовольчої безпеки, дозволяє виявити прогалини у правовому регулюванні та розробити ефективні механізми вдосконалення законодавства в цій сфері. Основним дослідницьким інструментом при цьому виступають системний, аксіологічний, синергетичний, історико-правовий, порівняльно-правовий, соціологічний та прогностичний методи пізнання. З огляду на складність продовольчої безпеки, додатково застосовуються методи економічного та соціологічного аналізу.

2. Досліджено еволюцію продовольчої безпеки як багатовимірного явища, що формувалося впродовж історії людства. Вона пройшла шлях від локальних механізмів збереження харчових ресурсів до сучасних глобальних стратегій забезпечення продовольчої стійкості. Правове регулювання у цій сфері змінювалося відповідно до соціально-економічних трансформацій, від традиційних норм збереження продовольчих запасів у давнину до сучасних міжнародних стандартів та національних законодавчих ініціатив.

Формування концепції продовольчої безпеки значною мірою визначалося розвитком суспільних відносин: поглибленням поділу праці, еволюцією товарно-грошових систем, зростанням рівня життя населення, а також

прогресом у науково-технічній сфері та вдосконаленням методів збору і аналізу статистичних даних. На сучасному етапі продовольча безпека є важливим компонентом міжнародного права та внутрішньодержавного регулювання, що охоплює безпечність харчових продуктів, контроль за їх якістю та механізми сталого розвитку аграрного сектору.

3. Пропонується визначення продовольчої безпеки як комплексного явища, що охоплює систему державних, правових, економічних і соціальних заходів, спрямованих на забезпечення стабільного виробництва, постачання та розподілу продовольства відповідно до медичних, санітарних та екологічних стандартів. Це гарантує фізичну та економічну доступність продуктів харчування для всіх верств населення, незалежно від зовнішніх і внутрішніх викликів.

Зазначене визначення відходить від вузькоекономічного підходу, акцентуючи увагу на важливості правового регулювання та адміністративно-правових інструментів у сфері продовольчої безпеки. Особливий наголос зроблено на необхідності ефективного функціонування цих механізмів навіть за умов кризових ситуацій, таких як воєнні конфлікти, природні катастрофи чи економічні потрясіння.

4. Доведено, що продовольча безпека є ключовим елементом національної безпеки, оскільки стабільне постачання якісних і доступних харчових продуктів безпосередньо впливає на соціальну стабільність, економічний розвиток та стійкість держави. Недостатній рівень продовольчої безпеки може спричинити соціальну напругу, масові протести та навіть політичну нестабільність. Тому забезпечення продовольчої безпеки є одним із пріоритетних завдань державної політики.

Відсутність належного контролю у цій сфері підвищує ризики соціально-економічних криз та загрожує національній безпеці. Для формування ефективної системи продовольчої безпеки, яка відповідала б міжнародним стандартам і враховувала національні інтереси, необхідно на законодавчому рівні закріпити її статус як складової частини національної безпеки.

Запропоновано інтеграційний підхід до забезпечення продовольчої безпеки, який включає створення єдиної системи державного контролю та моніторингу. Вона повинна забезпечувати міжвідомчу координацію між Міністерством аграрної політики, Міністерством охорони здоров'я, Держпродспоживслужбою, місцевими органами влади та інститутами громадянського суспільства. Функціонування цієї системи має базуватися на сучасних цифрових технологіях, що дадуть змогу оперативно відстежувати рівень продовольчої безпеки, запобігати кризовим ситуаціям та швидко реагувати на потенційні загрози.

5. У ході порівняльного аналізу встановлено, що країни з розвиненою системою продовольчої безпеки впроваджують комплексний підхід до державної політики у цій сфері, що включає ефективні законодавчі механізми та адміністративне регулювання. Зокрема, у Європейському Союзі, США та Канаді продовольча безпека забезпечується шляхом збалансованого поєднання

державного контролю та ринкових інструментів. Сучасні тенденції розвитку продовольчої безпеки орієнтовані на впровадження інновацій у сільському господарстві, цифрові технології моніторингу та заходи з підвищення екологічної стійкості.

Для ефективної адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій необхідно розробити єдиний законодавчий акт, що регулюватиме питання продовольчої безпеки, а також посилити державний контроль за якістю харчових продуктів і впровадити ефективні механізми моніторингу. Особливу увагу слід приділити цифровим технологіям у сфері продовольчої безпеки. У цьому контексті доцільним є використання досвіду США щодо цифровізації продовольчого моніторингу, зокрема через застосування технологій Big Data та блокчейн для відстеження ланцюгів постачання продуктів харчування.

6. Відзначено, що Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року передбачає комплексний підхід до забезпечення продовольчої стабільності, враховуючи воєнні ризики, екологічні виклики, кліматичні зміни та антропогенний вплив. Документ визначає три ключові цілі: 1) стимулювання розвитку аграрного виробництва та наповнення продовольчого ринку, що включає підтримку вітчизняних виробників, зокрема органічної продукції, поступове заміщення імпорту та відновлення підприємств харчової промисловості; 2) забезпечення доступності продовольства для всіх груп населення шляхом зниження частки витрат на харчові продукти в споживчих бюджетах громадян; 3) посилення безпекової складової та усунення загроз завдяки створенню державних резервів продовольства, впровадженню системи моніторингу продовольчої безпеки, розмінуванню сільськогосподарських земель та адаптації аграрного сектору до змін клімату.

З огляду на складну ситуацію, спричинену війною та її наслідками, а також кліматичні й соціально-економічні фактори, важливим є подальше вдосконалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року. Для цього необхідно реалізувати такі заходи:

удосконалення механізмів формування продовольчого резерву та стратегічного планування, що передбачає збільшення запасів критично важливих продуктів (зернових, олій, м'яса, молочної продукції, солі, цукру) з метою забезпечення продовольчої стійкості у разі перебоїв у постачанні. Необхідно створити логістичні хаби та резервні сховища у західних регіонах країни, мінімізуючи ризики втрат продовольства через воєнні дії. Важливим напрямом є інтеграція України у європейську систему продовольчих резервів через спільні програми з ЄС;

посилення продовольчої незалежності та підтримка аграрного виробництва в умовах відновлення економіки України потребують комплексного підходу, що включає впровадження державних програм фінансової підтримки фермерських господарств, надання грантів, відновлення технічної бази аграрного сектору, особливо в деокупованих регіонах. Важливо розвивати механізми страхування врожаю та агробізнесу від воєнних ризиків у співпраці з міжнародними фінансовими установами. Додатково слід стимулювати

вертикальну інтеграцію через створення аграрних кооперативів, які об'єднують виробництво, переробку та збут продукції;

відновлення аграрних земель та забезпечення екологічної безпеки передбачає рекультивацію забруднених унаслідок бойових дій ґрунтів шляхом внесення органічних речовин та застосування фіторе mediaції. Необхідно адаптувати аграрний сектор до змін клімату, розбудовуючи сучасні зрошувальні системи, впроваджуючи посухостійкі культури та інвестуючи у розвиток тепличного господарства. Також важливим є впровадження практик відновлюваного сільського господарства для збереження біорізноманіття;

зміни у соціальній політиці та доступності продуктів мають передбачати впровадження механізму адресної продовольчої допомоги для вразливих категорій населення (переселенців, пенсіонерів, багатодітних сімей) через систему продовольчих ваучерів, аналогічну американській SNAP. Доцільним є створення муніципальних соціальних продовольчих фондів для закупівлі місцевої фермерської продукції, а також сприяння розвитку малого агробізнесу через спрощене кредитування для ветеранів та переселенців;

з метою розширення міжнародної співпраці та збільшення обсягів експорту аграрної продукції Україна має розвивати альтернативні логістичні маршрути шляхом переходу на залізничні та річкові перевезення. Важливим є впровадження стандартів ЄС у харчову промисловість для спрощення доступу на європейські ринки, створення державних програм для залучення міжнародних інвестицій у відновлення аграрного сектору та розвиток українських агроекспортних хабів у країнах ЄС і Близького Сходу.

7. Проведений аналіз свідчить, що продовольча безпека є складною багатовимірною системою, регулювання якої здійснюється нормами адміністративного, цивільного, екологічного, аграрного та податкового права. Водночас чинна нормативно-правова база потребує вдосконалення, зокрема шляхом усунення нормативних колізій між законодавчими та підзаконними актами, посилення адміністративної відповідальності за порушення вимог продовольчої безпеки, а також оптимізації механізмів державного контролю та нагляду. Удосконалення цих аспектів сприятиме підвищенню ефективності системи продовольчої безпеки відповідно до міжнародних стандартів та національних пріоритетів розвитку.

8. Обґрунтовано, що продовольча безпека як адміністративно-правова категорія є складним правовим явищем, що охоплює систему суспільних відносин у сфері забезпечення доступності та якості харчових продуктів і регулюється нормами адміністративного права. Її структура включає нормативно-правове забезпечення, систему державного контролю та адміністративні процедури. У системі публічного управління продовольча безпека розглядається як ключовий елемент державної політики, що реалізується через діяльність уповноважених органів і відповідні правові механізми.

9. Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки слід розглядати як комплексну систему заходів, що реалізуються державними

органами з метою створення належних умов для гарантування доступності, безпечності та якості харчових продуктів. Ця система охоплює механізми адміністративного регулювання, державного контролю та правозастосування, включаючи сертифікацію, дозвольно-реєстраційні процедури, контрольно-наглядові заходи, адміністративне оскарження та притягнення до відповідальності. У сукупності ці елементи забезпечують ефективний захист прав споживачів і сприяють стабільному функціонуванню аграрного ринку.

10. Визначено та систематизовано принципи адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки, які є основою ефективного державного контролю. Вони гарантують правову визначеність, прозорість регулювання, баланс державного втручання та саморегулювання у сфері продовольчої політики. Ці принципи поділяються на загальні (законність, об'єктивність, соціальна спрямованість, комплексність) та спеціальні (продовольча незалежність, взаємодія публічного та приватного права, інформованість споживачів). Їхня належна імплементація сприяє вдосконаленню механізмів моніторингу, ліцензування, сертифікації та контрольно-наглядових процедур у сфері продовольчої безпеки.

11. Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки реалізується через взаємодію державних та місцевих органів, які виконують законодавчі, управлінські, контрольні та наглядові функції. Серед ключових суб'єктів – Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, а також органи місцевого самоврядування. Нагальною є необхідність підвищення ефективності координації між цими органами, усунення дублювання повноважень та створення єдиної інтегрованої системи управління продовольчою безпекою.

12. Визначено, що адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки включає широкий спектр форм, методів та засобів. Ключову роль відіграють правові форми управління (нормативні акти, адміністративні правочини, реєстраційні дії) та неправові заходи (організаційні заходи, інструктажі). Методи правового впливу поділяються на зобов'язуючі, забороняючі та дозволяючі, а засоби державного контролю включають стандартизацію, сертифікацію, ліцензування, моніторинг і контрольно-наглядові процедури, що сприяють стабільності продовольчої політики держави.

13. Досліджено адміністративні процедури у сфері продовольчої безпеки, які охоплюють систему дозвольно-ліцензійних, контрольних, наглядових, адміністративно-деліктних та інформаційно-просвітницьких заходів. Ефективність цих процедур залежить від чіткості нормативного регулювання, належного функціонування контролюючих органів та відповідності міжнародним стандартам. Наразі ефективність адміністративних процедур у сфері продовольчої безпеки залишається недостатньою через бюрократичні перепони, відсутність інтегрованого механізму нагляду та слабку координацію між відповідальними органами. Це ускладнює відповідність міжнародним

стандартам і потребує реформування через спрощення регуляторних процедур, цифровізацію контролю та впровадження ризик-орієнтованого підходу.

14. Проаналізовано систему дозвольно-реєстраційних процедур як ключовий елемент державного регулювання у сфері продовольчої безпеки. Вона спрямована на балансування інтересів держави, бізнесу та суспільства, запобігання ризикам і забезпечення безпеки харчових продуктів через регламентацію діяльності суб'єктів господарювання. Ця система включає дозвольні акти, реєстраційні заходи, контрольні механізми та діяльність спеціалізованих органів.

15. Обґрунтовано, що стандартизація, сертифікація та моніторинг є основними механізмами адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Стандартизація встановлює єдині вимоги до якості харчових продуктів, процесів їх виробництва та обігу, що забезпечує належний рівень споживчого захисту. Сертифікація підтверджує безпечність та якість продукції, але її впровадження ускладнюється бюрократичними процедурами, високими витратами для виробників і можливими корупційними ризиками. Моніторинг спрямований на виявлення потенційних загроз у ланцюгу виробництва та постачання харчових продуктів, проте недостатність технічного оснащення та нестача кваліфікованих кадрів гальмують його ефективність.

16. Доведено, що ефективні моделі контрольно-наглядової діяльності повинні базуватися на комплексному підході, який поєднує державний контроль, моніторинг ризиків та аудит відповідності. Найбільш оптимальними є превентивні заходи, регулярні перевірки, аналітичні дослідження, а також чітке законодавче розмежування функцій контролю та нагляду. Це сприятиме прозорості системи та мінімізує корупційні ризики.

17. Досліджено адміністративну відповідальність у сфері продовольчої безпеки як важливий механізм правового регулювання, що виконує каральну, профілактичну та стимулюючу функції. Основні види правопорушень у цій сфері включають недотримання вимог щодо виробництва, транспортування, зберігання та реалізації продукції, порушення санітарних норм і неналежне маркування. Ефективність системи адміністративної відповідальності залишається недостатньою через прогалини в правовому регулюванні, недосконалий механізм доведення вини та низький рівень виконання санкцій. Вдосконалення адміністративної відповідальності передбачає уніфікацію правових норм, чітке визначення складів правопорушень, запровадження диференційованих санкцій і створення ефективного механізму правозастосування. Важливим напрямом є цифровізація процесів фіксації та розгляду порушень, що сприятиме зменшенню корупційних ризиків та підвищенню прозорості правозастосування.

Необхідно також посилити координацію між контролюючими органами, зокрема Держпродспоживслужбою, МОЗ та місцевими органами самоврядування, щоб забезпечити оперативне виявлення правопорушень і швидке реагування на них. Інтеграція ризик-орієнтованого підходу в систему адміністративного контролю сприятиме ефективному розподілу ресурсів,

зосередженню уваги на критичних напрямках, зменшенню адміністративного навантаження на бізнес і водночас підвищенню рівня продовольчої безпеки.

18. Зазначено, що адміністративне провадження у сфері продовольчої безпеки є ключовим елементом правозастосування, що забезпечує належну реалізацію адміністративно-правових норм, встановлення фактів правопорушень та застосування відповідних санкцій. Воно включає низку послідовних стадій – від ініціювання справи та адміністративного розслідування до прийняття рішення, його перегляду та виконання. Відсутність уніфікованого визначення адміністративного провадження у законодавстві України зумовлює необхідність його вдосконалення, що передбачає цифровізацію процесу, запровадження єдиних стандартів правозастосування та чітке розмежування повноважень контролюючих органів для підвищення ефективності правозастосування у сфері продовольчої безпеки.

Для вдосконалення адміністративного провадження у сфері продовольчої безпеки необхідно розробити єдиний правовий механізм його здійснення, що включатиме чітку регламентацію процесуальних норм, запровадження електронного моніторингу та автоматизованої системи обліку порушень, підвищення прозорості розгляду справ, а також посилення відповідальності за невиконання рішень контролюючих органів.

19. Проаналізовано адміністративно-правові механізми адміністративного оскарження та судового захисту у сфері продовольчої безпеки, які відіграють важливу роль у забезпеченні законності правозастосування, захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів, проте їх ефективність обмежується відсутністю єдиних процедур оскарження, надмірною тривалістю судового розгляду та недостатньою правовою визначеністю, що вимагає вдосконалення шляхом запровадження спрощених і прозорих адміністративних процедур, посилення нормативного регулювання судового контролю та впровадження альтернативних способів вирішення спорів, таких як адміністративна медіація та досудове врегулювання конфліктів.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Yuliya Pustovit, Olena Dragan, Alina Berher World experience in administrative and legal support of food security. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10 No 5. P. 293 – 303.

2. Пустовіт Ю. Аналіз поняття «адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки». Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія: Право» №85. 2024. С. 78–86.

3. Пустовіт Ю. Адміністративно-правова категорія «продовольча безпека»: систематизація та класифікація. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. №4. С. 91–95.

4. Пустовіт Ю. Продовольча безпека як адміністративно-правова категорія. «Юридичний науковий електронний журнал». №9. 2024. С. 248–250.

5. Пустовіт Ю. Нормативно-правове забезпечення продовольчої безпеки. Науковий журнал «Юридичний бюлетень». №34. 2024. С. 137–152.
6. Пустовіт Ю. Адміністративно-правові форми, методи та засоби забезпечення продовольчої безпеки. Науковий журналу «Juris Europensis Scientia». №4. 2024. С. 71–77.
7. Пустовіт Ю. Класифікація органів державної влади у сфері адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. «Юридичний науковий електронний журнал». №8. 2024. С. 276–281.
8. Пустовіт Ю. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Юридичний вісник. 2024. №4. С. 102–111.
9. Пустовіт Ю. Основоположні ідеї (принципи) адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Нове українське право. 2024. №3. С. 143–153.
10. Пустовіт Ю. Продовольча безпека як складова національної безпеки. Публічне право. 2023. №3. С. 56–65.
11. Пустовіт Ю. Соціально-економічний зміст адміністративно-правового поняття «продовольча безпека». «Юридичний науковий електронний журнал». №11. 2023. С. 409–413.
12. Пустовіт Ю. Генеза поняття продовольчої безпеки. Право і суспільство. 2023. №5. С. 149–156.
13. Пустовіт Ю. Адміністративно-правова відповідальність як засіб адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. Прикарпатський юридичний вісник. 2023. №4. С. 75–81.
14. Пустовіт Ю. Природа та сутність адміністративно-правової охорони. «Юридичний науковий електронний журнал». №6. 2023. С. 381–386.
15. Пустовіт Ю. Принципи контролю (нагляду) у сфері харчової промисловості. «KELM (Knowledge, Education, Law, Management)» №1(53). 2023. С. 302–308.
16. Пустовіт Ю. Поняття, особливості адміністративної відповідальності у сфері харчової промисловості. «Юридичний науковий електронний журнал». №2. 2023. С. 364–368.
17. Zapototska O., Pustovit Y., Timashov V. Legal Basis of Public Control in The European Union. Journal of Law and Political Sciences. 2022. Vol. 35-1. P.293–316.
18. Пустовіт Ю. Правові засади громадського контролю. «Юридичний науковий електронний журнал». №8. 2022. С. 336–339.
19. Пустовіт Ю. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: правове регулювання. Науковий вісник «Наукові записки. Серія: Право». 2022. №12. С. 265–270.
20. Пустовіт Ю. Поняття та особливості контролю (нагляду) у сфері харчової промисловості. «Держава та регіони». 2021. Серія Право №4. С. 53–63.
21. Пустовіт Ю. Контроль (нагляд) у сфері харчової промисловості: генезис ключових понять. Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції». 2021. №1. С. 100–105.

22. Haran O., Pustovit, J., Zapototska O., Gurzhii A. (2021) Modern trends of the administrative responsibility institution transformation in Ukraine under the influence of international standards. *Journal of Law and Political Sciences*. 2021. №29. P. 180–199.

23. Пустовіт Ю., Запотоцька О., Тімашов В. Сьогодення адміністративної відповідальності юридичних осіб. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони»*. 2020. Серія Право №3. Том 1. С.82–87.

24. Пустовіт Ю., Запотоцька О., Тімашов В. Ліцензування як один із засобів державного регулювання: теоретико-правові засади. *Науковий журнал «Право і суспільство»*. 2020. Випуск 4. С.189–194.

25. Пустовіт Ю., Запотоцька О., Тімашов В. Адміністративна юстиція. *«Південноукраїнський правовий часопис»*. 2020. №2. С. 96–102.

26. Пустовіт Ю. Державний фінансовий контроль в Україні: вимоги сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Серія Право. Випуск 56. Том 2. С. 31–36.

27. Пустовіт Ю. Суб'єкти державного фінансового контролю України в умовах Євроінтеграції. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони»*. 2019. Серія Право №3. С. 196–204.

28. Yuliya Pustovit, Viktor Timashov, Alina Berher Principles of state financial control of Ukraine in the conditions of European integration. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4 No 1. P. 293 – 303.

29. Olena Dragan, Alina Berher, Yuliya Pustovit Estimation of marketing price policy efficiency of the enterprise of meat-processing industry. *Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* ISSN 2345-0355. 2018. Vol. 40. No. 2. P.175–186.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

30. Пустовіт Ю. Правове регулювання продовольчої безпеки: адміністративний аспект. II Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці». 15-16.10.2024. Київ, Україна.

31. Пустовіт Ю. Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки: рівні продовольчого споживання. V Міжнародна наукова конференція «Стратегічні напрямки розвитку науки: фактори впливу та взаємодії». 11.10.2024. Луцьк, Україна. С. 75–78.

32. Пустовіт Ю. «Продовольча» безпека адміністративно-правова категорія: виклики сьогодення. IX Міжнародна науково-практична конференція «PERSPECTIVES OF CONTEMPORARY SCIENCE: THEORY AND PRACTICE». 14-16.10.2024. Львів, Україна. С. 1385–1389.

33. Пустовіт Ю. Нормативно-правові акти, що здійснюють регулювання продовольчої безпеки. Міжнародна науково-практична конференція «Європеїзація національного права: проблеми, виклики та перспективи». 24.04.2024. Київ, Україна. С. 225–228.

34. Пустовіт Ю. Адміністративно-правові форми забезпечення продовольчої безпеки. Міжнародна наукова інтернет-конференція на тему: «Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 65)» за

сприянням та при активній участі Громадської організації «Наукова спільнота» та Вищої школи управління та адміністрації в Ополе, м. Ополе, ПОЛЬЩА (Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu). 10-11 жовтня 2024 р.

35. Пустовіт Ю. Класифікація суб'єктів владних повноважень адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. III Міжнародна наукова конференція «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи». 04.10.2024. м. Ужгород, Україна. С. 99–103.

36. Пустовіт Ю. Забезпечення продовольчої безпеки, шляхом координації дій суб'єктів влади. VIII Міжнародна науково-практична конференція. «SCIENTIFIC RESEARCHES AND METHODS OF THEIR CARRYING OUT: WORLD EXPERIENCE AND DOMESTIC REALITIES». 04.10.2024 (Вінниця, UKR – Відень, AUT) С. 299–301.

37. Пустовіт Ю. Принципи адміністративно-правового забезпечення продовольчої безпеки. II Міжнародна науково-практична конференція. «Соціально-економічний розвиток у контексті викликів сьогодення». 26 червня 2024. м. Одеса. С. 66–71.

38. Пустовіт Ю. Зміст поняття адміністративної відповідальності. I International Scientific and Theoretical Conference «Modern vision of implementing innovations in scientific studies». March 31, 2023. Sofia, Bulgaria. С. 32–34.

39. Пустовіт Ю. Громадський контроль як один із базових принципів демократії. XIII Міжнародна науково-практична конференція «INNOVATIONS AND PROSPECTS OF WORLD SCIENCE». 17-19.08.2022. Ванкувер, Канада С. 331–337.

40. Пустовіт Ю. Принципи контролю (нагляду) у сфері харчової промисловості. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні». м. Запоріжжя, 25-26 лютого 2022.

41. Пустовіт Ю., Запотоцька О. Контроль та нагляд як інструментарій забезпечення законності в публічному адмініструванні Актуальні проблеми правової науки: матеріали Міжнародного науково-практичного конгресу (м.Запоріжжя, 1-2 жовтня 2021 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2021. 342с.

42. Пустовіт Ю. Історія виникнення контролю (нагляду) у сфері харчової промисловості. Міжнародна науково-практична конференція «Сутність і значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин». 12-13 березня 2021. м. Одеса. С. 55–59.

43. Пустовіт Ю. Генезис контролю (нагляду) у сфері харчової промисловості. Міжнародна науково-практична конференція «Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку» 5-6 березня 2021 р., м. Харків. С. 90–93.

44. Пустовіт Ю. The subjects of state financial control of Ukraine in the context of European integration. II Міжнародна науково-практична конференція «Глобальні імперативи розвитку бізнесу та права» (Global Business and Law Development Imperatives). (Київ. 10-11 жовтня 2019 р.). Київ. 2020. С. 716–721.

45. Пустовіт Ю. Адміністративний делікт. Глобальні імперативи розвитку бізнесу та права [Електронний ресурс]: тези доповідей Міжнародної науково-

практичної конференції (Київ, 15-16 листопада 2018 р.) відп. Ред. А.А. Мазаракі. Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 378 с. укр. та англ. мовами. С. 211–215.

46. Пустовіт Ю. Основні вектори розвитку державного фінансового контролю в Україні. Międzynarodowa konferencja naukowo-praktyczna «Nowoczesne orzecznictwo Unii Europejskiej: interakcja prawa, stanowienie prawa i praktyka» Lublin, Polska 17 kwietnia. 2018. С. 59–62.

47. Пустовіт Ю. Система державного фінансового контролю: правове регулювання. Сервісна економіка в умовах глобальної конкуренції: правовий та інституційний виміри. Service Economy in the Context of Global Competition Legal and Institutional Dimensions: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 15-16 лист. 2017 р.) відп. ред. А.А. Мазаракі. Київ. нац. торг.-екон. ун-т.. 2017. 508 с. Укр. та англ. мовами. С. 431–434.

АНОТАЦІЯ

Пустовіт Ю. Ю. Адміністративно-правове забезпечення продовольчої безпеки. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право, інформаційне право. – Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2025.

Наукові розробки дисертації спрямовані на вирішення наукової проблеми удосконалення адміністративно-правових механізмів забезпечення продовольчої безпеки. У роботі здійснено комплексний аналіз чинного законодавства України, правозастосовної практики та зарубіжного досвіду. Продовольча безпека обґрунтовано розглядається як складова національної безпеки, що потребує системного правового регулювання.

Дисертанткою проаналізовано сучасний стан правового забезпечення продовольчої безпеки в Україні. Встановлено, що відповідна нормативна база є фрагментарною, містить колізії, дублювання повноважень, нечіткість вимог і не забезпечує єдності державної політики в цій сфері. Обґрунтовано доцільність ухвалення спеціального Закону України «Про продовольчу безпеку», що має консолідувати правові норми, визначити повноваження органів влади, відповідальність та адміністративні процедури.

У роботі охарактеризовано адміністративно-правові механізми державного регулювання, виявлено їх переваги (наявність інструментів контролю, стандартизації, реєстраційних процедур) та недоліки (бюрократизація, слабка координація, технічна відсталість). Проаналізовано діяльність ключових органів – Мінагрополітики, Держпродспоживслужби, МОЗ, органів місцевого самоврядування – та виявлено проблеми дублювання функцій і неефективного використання ресурсів.

Порівняльний аналіз з досвідом ЄС, США, Канади засвідчив важливість інтегрованих моделей державного контролю, превентивних механізмів, цифровізації та залучення приватного сектору до забезпечення якості харчової продукції. Авторкою запропоновано адаптувати ці підходи в Україні через

гармонізацію стандартів, створення єдиного центру координації, а також впровадження ризик-орієнтованих механізмів.

Наголошено на потребі стратегічного переосмислення політики продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Запропоновано створення державних резервів, розвиток альтернативної логістики, розмінування земель, підтримку національного виробництва. Вказано на доцільність перегляду Стратегії продовольчої безпеки з урахуванням постконфліктного відновлення.

Окрему увагу приділено цифровим інструментам: запропоновано створити єдину електронну платформу моніторингу, впровадити онлайн-процедури для сертифікації, перевірок та скарг. Обґрунтовано ефективність використання big data та блокчейн-технологій для прозорості обігу продукції, прогнозування ризиків і прийняття управлінських рішень. Розроблено пропозиції щодо використання мобільних лабораторій, цифрових датчиків, систем GPS-нагляду.

Таким чином, дисертація містить комплекс практичних рекомендацій щодо нормативного оновлення, інституційного реформування, цифровізації контролю та адаптації до глобальних викликів, що створює підґрунтя для формування сучасної моделі забезпечення продовольчої безпеки в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, продовольча безпека, адміністративне право, державне регулювання, стандартизація, сертифікація, моніторинг, контрольно-наглядова діяльність, адміністративна відповідальність, правозастосування, контроль, цифрові технології у правозастосуванні.

SUMMARY

Pustovit Y. Administrative and legal support of Food Security. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the degree of Doctor of Law in the specialty 12.00.07 – Administrative law and process; financial law, information law. – Central Ukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University. Kropyvnytskyi, 2025.

The scientific developments presented in the dissertation are aimed at solving the scholarly problem of improving administrative and legal mechanisms for ensuring food security. The study offers a comprehensive analysis of current Ukrainian legislation, law enforcement practices, and relevant international experience. Food security is substantiated as an integral element of national security, requiring systematic legal regulation.

The author examines the current state of legal support for food security in Ukraine. It is established that the existing regulatory framework is fragmented, contains legal conflicts, duplication of powers, vague requirements, and lacks coherence in state policy within this sphere. The dissertation substantiates the expediency of adopting a special Law of Ukraine “On Food Security,” which would consolidate legal norms, define the powers of public authorities, assign responsibility, and regulate administrative procedures.

The dissertation characterizes the administrative and legal mechanisms of state regulation, identifying their advantages (availability of control tools, standardization,

and registration procedures) and shortcomings (bureaucratization, weak coordination, and technical backwardness). The activities of key institutions — the Ministry of Agrarian Policy and Food, the State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection, the Ministry of Health, and local self-government bodies — are analyzed. Problems related to overlapping functions and inefficient resource use are identified.

A comparative analysis with the experience of the EU, USA, and Canada highlights the importance of integrated models of state control, preventive mechanisms, digitalization, and the involvement of the private sector in ensuring food quality. The author proposes adapting these approaches to the Ukrainian context through harmonization of standards, creation of a unified coordination center, and implementation of risk-based mechanisms.

The dissertation emphasizes the need for a strategic reconsideration of food security policy under conditions of martial law. Proposals include establishing state food reserves, developing alternative logistics routes, demining agricultural lands, and supporting domestic production. The relevance of revising the national Food Security Strategy with a focus on post-conflict recovery is substantiated.

Special attention is given to digital tools: the dissertation proposes the creation of a unified electronic monitoring platform and the implementation of online procedures for certification, inspections, and complaint submissions. The effectiveness of big data analytics and blockchain technologies is justified in terms of ensuring transparency in food supply chains, forecasting risks, and supporting decision-making. The author also develops proposals for the use of mobile laboratories, digital sensors, and GPS surveillance systems.

Thus, the dissertation provides a comprehensive set of practical recommendations concerning legal reform, institutional modernization, control digitalization, and adaptation to global challenges, forming a foundation for the development of a modern model of food security in Ukraine.

Keywords: administrative and legal support, food security, administrative law, state regulation, standardization, certification, monitoring, control and oversight activities, administrative responsibility, law enforcement, control, digital technologies in law enforcement.

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ДО ДЕРЖАВНОГО
РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ**
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.

Підп. до друку 28.03.2025 р. Формат 60×90/16. Папір офсетн.
Друк різнограф. Ум. др. арк. 1,9. Тираж 100. Зам. № 10035.

---

*РЕДАКЦІЙНО–ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 24–59–84.
Fax.: (0522) 24–85–44.
E-Mail: mails@cuspu.edu.ua*

